

Protest u Lipi

Bojan Mucko

Kamp Lipa je "prihvatni centar" za ljude u pokretu otvoren na proljeće 2020. godine u Unsko-sanskom kantonu u jeku pandemije bolesti COVID-19. Kamp je izgrađen i stavljen u funkciju u koordinaciji kantonalnih i državnih struktura Bosne i Hercegovine te njihovih međunarodnih partnera – Međunarodne organizacije za migracije (IOM) i Američke agencije za međunarodni razvoj (USAID), a financiran je prvenstveno donacijama Europske komisije. Upravljanje kampom isprva je bilo prepušteno IOM-u. Smješten je na izoliranoj lokaciji na rubu Nacionalnog parka Una, kraj sela ispražnjenog još ratom devedesetih po kojem je kamp i dobio ime. Prilikom otvaranja premijer kantona kamp je prezentirao kao rezultat dvogodišnjih nastojanja "da se migranti iz urbanog dijela grada Bihaća, općine Velika Kladaša i ostalih općina i gradova izmjestite van naseljenog područja". Lokalni aktivisti su, međutim, naglašavali da su ta izmještanja provedena prisilno te da je takva getoizacija ljudi u pokretu posljedica protumigrantskih politika mimikriranih protupandemijskim mjerama (usp. Ahmetašević 2020). Osim toga, period upravljanja kampom od travnja do prosinca 2020. godine obilježen je brojnim trzavicama između lokalnih vlasti i IOM-a, s jedne strane, te kantonalnih i državnih razina vlasti, s druge. Izgrađen je kao privremeno, šatorsko rješenje na lokaciji izvan dosega vodovodne i strujne mreže, a IOM je od lokalnih vlasti očekivao infrastrukturne intervencije koje bi omogućile njegovu transformaciju iz šatorskog u kontejnerski kamp opremljen za život u zimskim uvjetima usred šume.

S obzirom na to da se do zime investicije nisu realizirale, međunarodna uprava IOM-a odlučila je odgovornosti prepustiti lokalnoj vlasti i demontirati kamp, pa je 20. 12. 2020. godine Lipa privremeno zatvorena iako u tom trenutku nije postojalo nikakvo održivo alternativno rješenje za smještaj ljudi koji su do tad boravili u kampu. Dakle, glavni međunarodni akter za izbjeglice u BiH jednostavno je raspustio oko 1 200 ljudi da se sami snađu u šumi, na otprilike šest sati hoda od urbane infrastrukture. I dok su ljudi u kolonama napuštali kamp noseći svu svoju imovinu spakiranu u ruksake na leđima i plastične vrećice u rukama, kamp je već bio u procesu demontaže. Usred tih događanja planuo je požar koji je vrlo brzo progutao šatorski dio kampa. Tijekom nekoliko sljedećih dana vlasti su pokazale nespremnost za suočavanje sa situacijom. Planovi preseljenja stanovnika na neku od starih lokacija (kamp Bira u Bihaću) ili na nove (bivša kasarna u Bradinama) bili su spriječeni antimigrantskim protestima lokalnog stanovništva. U jednom trenutku bivše su stanovnike kampa pod policijskim nadzorom ukrkali u dvadesetak autobusa koji, zbog prosvjeda u odredišnim mjestima, na kraju nikada nisu ni krenuli, pa su ljudi bili primorani prenoćiti u njima. Nakon toga, u nedostatku ikakvog rješenja, ponovo su pušteni na vjetrometinu. Velik dio se vratio na mjesto djelomično demontiranog, a djelomično izgorjelog kampa i počeo skvotirati u ostacima požarom uništenih upravnih i higijenskih kontejnera. S prvim danom 2021. godine, dio stanovnika zatočenih na postapokaliptičnom zgarištu kampa, organizirao je štrajk glađu.

Ti događaji koincidirali su s periodom mojeg priključivanja humanitarnom radu promigrantski orijentiranog međunarodnog kolektiva koji je djelovao u Bihaću (v. distro). Kad je počeo prosvjed, nalazio sam se u Zagrebu. Međunarodna volonterka koja je već mjesecima bila u Bihaću, a upoznao sam je kao članicu kolektiva, javila mi se s prijedlogom da me spoji s jednim od štrajkaša u kampu, koji je svoju perspektivu želio podijeliti s medijima. Nakon kratkog dopisivanja dogovorili smo video poziv tijekom sljedećeg jutra.

Mobitel mi je zazvonio kad sam bio u uredu. Odgovorio sam na WhatsApp video poziv očekujući da ću s druge strane ugledati lice svog sugovornika. Međutim, umjesto njega, ekran su ispunila lica i tijela mase muškaraca koji su stajali gusto zbijeni ispred bijelih kontejnera i gledali ravno prema meni. Uključio sam zvučnik mobitela i glasno skandiranje štrajkaša ispunilo je uski prostor ureda. Prvo se začuo glas osobe koja je ritmizirano i glasno uzvikuću rečenicu:

EU save our lives!

Odmah nakon, u istom ritmu, rečenicu je ponovio cijeli kolektiv:

EU save our lives!

Skandiranje se na isti način nastavilo nekoliko minuta:

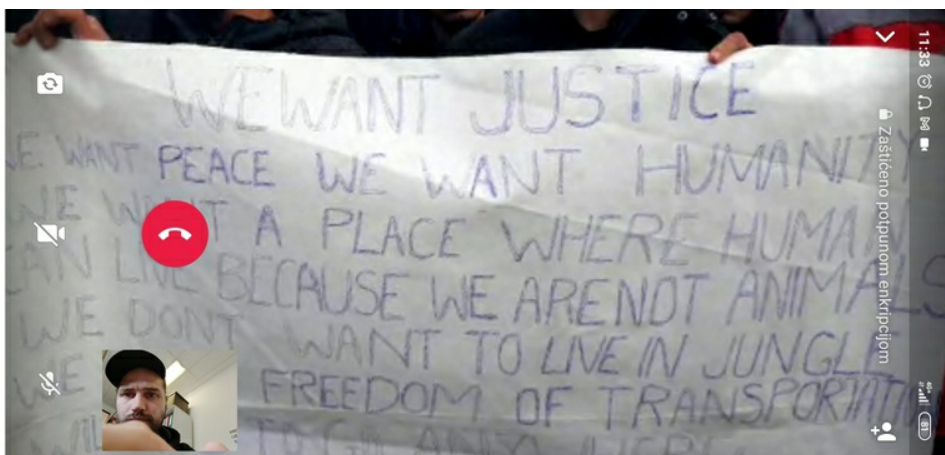
We want justice! We want justice! We want justice! We want justice! We want justice! We want justice! We want justice! We want freedom! We want freedom! We don't want food, we want justice! We don't want food, we want justice! EU save our lives! EU save our lives! EU save our lives! EU save our lives! EU save our lives! EU save our lives! We want justice! We want justice! We want justice! We want justice! We want justice! We want justice! We want justice! We want peace! We want peace! We want peace! We want

peace! We want peace! We want peace! We want peace! We want peace! We don't want this place! We don't want this place! We don't want this place! We don't want this place! We don't want this place! We don't want this place! We don't want this place! We don't want this place! EU save our lives! EU save our lives! EU save our lives! EU save our lives!

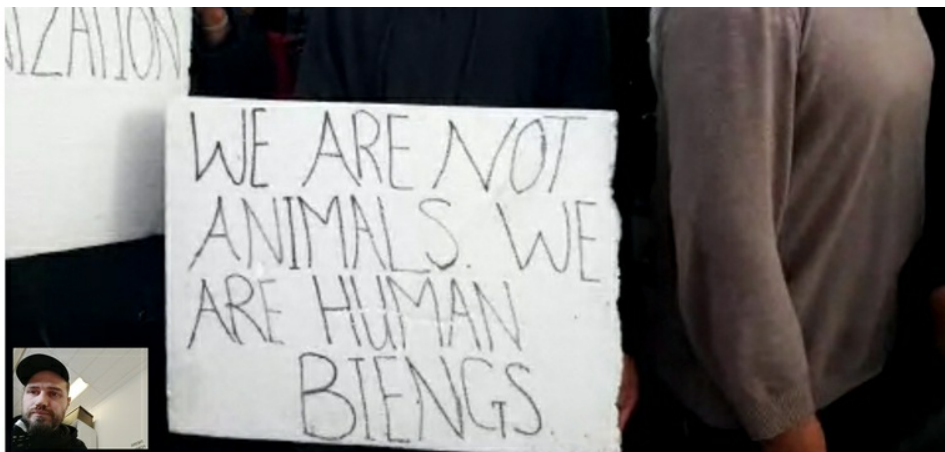
Za to vrijeme, dok je ured odzvanjao u ritmu protesta, ja sam sjedio za stolom i dlanovima pridržavao ekran s ljudima zgusnutim u protest. S obzirom na to da sam bio nepripremljen za situaciju, a imao potrebu zabilježiti događaje u čiji prijenos sam bio uključen, morao sam improvizirati. Svakih par sekundi tijekom poziva okinuo bih snimku zaslona mobitela.

U donjem lijevom uglu prednjeg plana snimke, baš u liniji s transparentima, otvoren je i prozor u kojem se vidi i moje lice s obrisom ureda u pozadini.

Dvije prostorne perspektive prisutne su, dakle, u istom kadru. Vizura kampa uhvaćena je kamerom smještenom na stražnjoj strani mobitela iz Lipe, a vizura ureda uhvaćena je prednjom kamerom mog mobitela pa kadar istovremeno zahvaća dvije različite dimenzije režima migracija: i onaj prosvjedni i onaj akademski.

Video poziv uskoro se nenajavljeno prekinuo. Osjećao sam se otprilike kao da me netko opalio posred lica – izmješteno, privilegirano, adresirano, nespremno, beskorisno, klaustrofobično, izgužvano.

Otipkao sam poruku sa zahvalom na pozivu i podrškom za prosvjed, a odgovor koji sam dobio glasio je:

Just now the policeman saw me so I cut off the call .

Nastavili smo se dopisivati i dogovorili smo se da ćemo se pokušati ponovo čuti nešto kasnije kad se mojem sugovorniku ukaže povoljnija prilika za razgovor. Na temelju razgovora koji se desio pola sata kasnije, nastali su video materijali objavljeni u bilješci WhatsApp iz Lipe. Ti video materijali svakodnevicu ljudi u pokretu zaglavljenih u postapokaliptičnim ruševinama kampa prikazuju iz unutarnje perspektive, a uz to prenose i političke zahtjeve štrajkaša usmjerene prema Europskoj uniji. Štrajk gladu završen je 5. siječnja 2021. godine, a novi, kontejnerski kamp opremljen za funkcioniranje i u zimskim uvjetima, službeno je otvoren na istoj lokaciji tek jedanaest mjeseci nakon požara, u studenom 2021. godine.

Literatura

Ahmetašević, Nidžara. 2020. Ljudi u pokretu bez ljudskih prava. Sarajevo: The Friedrich-Ebert-Stiftung.